

כל המילים הכשרות

המילה **כֶּשֶׁר** קרובה ביסודה למילה פְּשׁוּרָה – תְּקִינוֹת, מצב כשר וכדומה. מכאן הצירוף 'שעת כושר' בלשון חז"ל – עת רצון, זמן טוב ורצוי. בעת החדשה קיבלה המילה **כֶּשֶׁר** משמעות של יכולת ואפשרות: כושר ניתוח, כושר עבודה. היא רווחת במיוחד בצירוף 'כושר גופני', ומכאן צמח השימוש בה במשמעות של הצירוף כולו, כגון 'חדר כושר', 'שומרים על כושר'.

הפועל **הִכְשִׁיר** רגיל בספרות חז"ל במשמעות 'קבע שהדבר כשר' (מבחינה הלכתית): "סוכה שהיא גבוהה למעלה עשרים אמה פסולה; רבי יהודה מכשיר" (משנה סוכה א, א). משמעות נוספת של **הִכְשִׁיר** אצל חז"ל היא 'עשה דבר לכשר וראוי', ומכאן 'התקין', 'הכין', ואף 'גרם לדבר להיות ראוי למשהו מסוים' – לאו דווקא בהקשר חיובי. כך למשל מסכת 'מכשירין' שבמשנה עוסקת בהכשרת מאכלים לקבל תומאה – כלומר בתנאים הגורמים להם להפוך לדבר שיכול להיטמא.

מן המשמעות של הִתְקַנָּה והכנה התפתח בעת החדשה המונח **הִכְשָׁרָה** בהקשר המקצועי: הכנת אדם למקצוע מסוים. המושג 'הכשרה' שימש הרבה לציון הכנתם של צעירים יהודים לעבודה חקלאית בארץ ישראל. לצד הכשרה יש **הִכְשָׁר** – מילה שירשנו מלשון חז"ל ומשמשת כיום בהקשרים הלכתיים, משפטיים ועוד.

גם מכשירי חשמל, מכשירי כתיבה וכדומה קשורים לענייננו: בעברית החדשה קיבלה צורת הבינוני **מְכַשֵּׁר** משמעות של כלי לביצוע פעולה – ככל הנראה בהשפעת המילה הלטינית apparatus המשמשת בלשונות אירופה. אֶפְרָטוּס מציינת ביסודה הכנה והיערכות, ומכאן גם את הדבר שבאמצעותו נעשית ההכנה, כגון כלי או מנגנון. מן המכשיר נוצר **מְכַשֵּׁר** – מכלול של מכשירים, למשל מכשור רפואי.

ומניין לנו **תְּכַשִּׁיר**? מילה זו היא חידושו של אליעזר בן-יהודה, והוא מגדיר אותה במילונו "חומר שֶׁהִכְשֵׁר לתרופה או לשימוש מדעי". מן הסתם גם כאן השפיעה המקבילה הלועזית: preparation (מן prepare). ומעניין שבכמה מילונים משנות השלושים של המאה העשרים **תְּכַשִּׁיר** פירושו 'מכשיר'. בעברית החדשה נוצרה גם המילה **כְּשׁוּרִים** (qualifications) – תכונות, השכלה וניסיון הנדרשים ממועמד לתפקיד. ומי שיש לו הכישרים הנדרשים הוא **כְּשִׁיר** לתפקיד.

פסח כשר ושמה!

מה הקשר בין כשרות המטבח למכון הכושר? מה משותף למכשיר ולתכשיר? ומה לכל אלו ולכישרון? משפחת המילים המגוונת מן השורש כש"ר מתפתחת בלשונונו זה דורות רבים. ראשיתה בספרות המקראית המאוחרת, כגון בדברי אסתר לאחשורוש: "אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב וְאִם מִצָּאֲתֵי חֵן לְפָנָיו וְכֶשֶׁר הַדָּבָר לְפָנָיו הַמֶּלֶךְ..." (אסתר ח, ה). גם במגילת קהלת מצויות מילים ממשפחה זו ובהן המילה **כְּשָׁרוֹן**: "כִּי יֵשׁ אָדָם שֶׁעָמְלוֹ בְּחֻמָּה וּבְדַעַת וּבְכֶשֶׁרוֹן" (ב, כא). **כֶּשֶׁר** פירושו ראוי וטוב, ו**כְּשָׁרוֹן** הוא כנראה תועלת, יכולת טובה וכדומה. כיום צורתה של המילה היא **כְּשָׁרוֹן** (ש' בקמץ), והיא נתייחדה לתרגום המושג talent – סגולה טבעית להשגת הישגים בתחום מסוים או לרכישת מיומנות כלשהי. מכאן **כְּשָׁרוֹנִי** ו**מְכַשֵּׁר**.

בלשון חז"ל מילים מן השורש כש"ר נפוצות מאוד, וייתכן שהדבר קשור לשימושן הרווח של מילים מקבילות בארמית. מכיוון שספרות חז"ל משופעת בדיונים הלכתיים, אך טבעי הוא שהמילה **כֶּשֶׁר** נתייחדה בה בעיקר למה שהוא טוב וראוי על פי ההלכה: "כל השופרות כשרים חוץ משל פרה" (משנה ראש השנה ג, ב), "כל היום כשר לקריאת מגילה" (משנה מגילה ב, ה). גם כיום המילים **כֶּשֶׁר** ו**כְּשָׁרוֹת** שייכות בעיקר לעולם ההלכה, ולרוב הן באות לציון דברים המותרים באכילה. אך יש שהן משמשות בהקשרים כלליים, כגון 'קולות כשרים', 'רִאֲיָה כשרה'. ניגודו של **כֶּשֶׁר** הוא פְּסוּל.

